

14. Пеленська О. Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехословаччині. Нью-Йорк : Прага, 2005. 221 с.

15. Песчаній О. Українська господарська академія в Подєбрадах. *Історичний архів. Наукові студії: Зб. наук. пр.* Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2008. Вип. 2. С. 146–151.

16. Радченко П. Козацьке село Спаське. Нарис. Київ : Український пріоритет, 2013. 192 с.

17. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. Київ : Темпора, 2011. 422 с.

18. Українська господарська академія в ЧСР. Прага, 1928. 64 с.

19. Українська господарська академія. Прага-Подєбради, 1932. 40 с.

20. Школа Вкраїнських Пластунів. Щипйорно. 1923. 54 с.

Plastun O.V. Little-known natives of Krolevechchyna who are graduates of the Ukrainian Husbandry Academy in Podebrady

This article is based on archival sources of the Central State Archives of Ukraine and State Archives of Sumy region. The researcher seeks to include in the scientific circulation the names of little-known people who were born in Krolevets region and studied at the Ukrainian Husbandry Academy in Podebrady.

The author focuses on the personal files of five students who studied at this institution during 1923–1933.

This work is especially important for Sivershchyna, as this study allows a more detailed analysis of local history and personalization of the participants in the Ukrainian revolution of 1917–1921.

The Ukrainian Husbandry Academy in Podebrady (former Chechoslovakia) dates back to 1922. It began its educational activities with a small number of lecturers and teaching aids. The teaching staff of the academy had no tables, no collections, no professional books, no Ukrainian textbooks.

The academy consisted of three faculties: agronomic and forestry; economic and cooperative; engineering. The training lasted four years and consisted of 8 semesters. Each academic year had two semesters: winter semester – from September 1 to March 1, and summer semester – from March 1 to September 1. After finishing the first four semesters and completing all practical tasks, students took the first half-year exam with a separate faculty commission, and after the rest of the semesters, they took the second half-year exam with the commission. After each exam, the student received a certificate stating the grades in the subjects. At the end of four years, the students of the academy took the diploma exam and received the title of engineer in a certain specialty. For example, they became engineers of economics or engineers of hydraulic engineering, according to the faculty and department.

Fedir Vlasenko, Ivan Kobyzskyi, Mykola Kushnirenko, and Hryhorii Radchenko, among others, studied at this academy. Mykola Starohorskyi also wanted to study there, but was refused due to lack of vacancies. The personal files of these students indicate that they fought in the army of the Ukrainian People's Republic and took part in the Ukrainian Revolution of 1917–1921. After analyzing the archival sources of the Central State Archives of Ukraine and State Archives of Sumy region, the researcher seeks to include the surnames and names of little-known people born in the Krolevets region in the historical circulation. This information makes it possible to get acquainted with the fate of the patriots of their country, who fought for its will, and after being defeated, were forced to study and live outside it.

Key words: Ukrainian revolution of 1917–1921, Krolevets district, Ukrainian Husbandry Academy, Podebrady, interned, student, exam, biography, Vlasenko F.O., Kobyzskyi I.M., Kushnirenko M.A., Radchenko H.T., Starohorskyi M.P.

REFERENCES

1. Derzhavnyi arkhiv Sumskoi oblasti (dali – DASO) f. 839, op. 1, spr. 8.

2. DASO, f. 1187, op. 2, spr. 32.

3. DASO, f. 1187, op. 3, spr. 10.

4. DASO, f. 1187, op. 4, spr. 33.

5. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchychk orhaniv upravlinnia (dali TsDAVO Ukrainy) f. 3795, op. 1, spr. 820.

6. TsDAVO Ukrainy, f. 3795, op. 1, spr. 1217.

7. TsDAVO Ukrainy, f. 3795, op. 1, spr. 1355.

8. TsDAVO Ukrainy, f. 3795, op. 1, spr. 1815.

9. TsDAVO Ukrainy, f. 3795, op. 4, spr. 34.

10. Antonovych, M. (1955). Prof. D-r Mykola Vikul 1888–1935. [Professor Dr. Mykola Vikul]. *Rozbudova Derzhavy*. Vol. 1 (16), pp. 21–36. Denver: Vydavnytstvo: Kwartalnyk. Vydaie Provid «Zareva». [in Ukrainian].

11. Biuletten tovarystva absolventiv UHA-UTHI. (1966). [Bulletin of the society of graduates UHA- UTHI]. Niu-York. Issue 35, Hrud-en, p. 3 [in Ukrainian].

12. Karpus, Z., Sribniak, I. (2000). Formuvannia ziednan Armii UNR u Polshchi v 1920 r. [Formation of units of the Army of the Ukrainian People's Republic in Poland in 1920]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 1, pp. 80–95. [in Ukrainian].

13. Narizhnyi, S. (1942). *Ukrainska emihratsiia. Kulturna pratsia ukrainskoi emihratsii mizh dvoma svitovymy viinamy. Ch. 1.* [Ukrainian

emigration. Cultural work of Ukrainian emigration between the two world wars. Vol. 1]. Praha: Vydavnytstvo: Studii Muzeiu Vyzvolnoi borotby Ukrainy. [in Ukrainian].

14. Pelenska, O. (2005). *Ukrainskyi portret na tli Prahy. Ukrainske mystetske seredovyshe v mizhvoienii Chekhoslovachchyni [Ukrainian portrait on the background of Prague. Ukrainian artistic environment in interwar Czechoslovakia]*. NiuYork: Praha. [in Ukrainian].

15. Peschanyi, O. (2008). *Ukrainska hospodarska akademiia v Podebradakh. [Ukrainian husbandry academy in Podebrady]. Istorychnyi arkhiv. Naukovi studii: Zb. nauk. pr. Mykolaiv: ChDU im. Petra Mohyly, issue 2, pp. 146–151.* [in Ukrainian].

16. Radchenko, P. (2013). *Kozatske selo Spaske. Narys [Cossack village Spaske. Essay]*. Kyiv: Ukrainskyi priorytet. [in Ukrainian].

17. Tynchenko, Ya. (2011). *Ofiterskyi korpus Armii Ukrainsoi Narodnoi Respubliki (1917–1921) [Officer Corps of the Army of the Ukrainian People's Republic (1917–1921)]*. (Vol. 2) Kyiv: «Tempora». [in Ukrainian].

18. *Ukrainska hospodarska akademiia v ChSR. (1928). [Ukrainian husbandry academy in Czechoslovakia]*. Praha. [in Ukrainian].

19. *Ukrainska hospodarska akademiia. (1932). [Ukrainian husbandry academy]*. Praha-Podiebrady. [in Ukrainian].

20. *Shkola Vkrainskykh Plastuniv. (1923). [School of Ukrainian Plastuns]*. Shchypiorno. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.03.2021 р.
Рекомендована до друку 28.04.2021 р.

УДК 371 (477.51)

I.B. Мошик

СТАТУТ ГЛУХІВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ 1920 р.

Стаття присвячена історії становлення радянської вищої освіти на початку 20-х років ХХ ст. На прикладі установчого документа Глухівського педагогічного інституту висвітлено організаційні процеси регіональної вищої школи в перехідний період від дореволюційних часів до початків формування освітніх доктрин нової більшовицької влади в Україні. Для об'єктивного сприйняття тогочасних реалій та їхніх впливів на соціально-політичне, духовне та етнокультурне формування нації, слід оприлюднювати і аналізувати документи, що формують джерельну базу, яка ілюструє здобутки та втра-ти української вищої школи на шляху її історичного становлення.

Освітня система нашої держави на початку першого десятиліття панування радянської влади потерпала від реформаторських експериментів нових революційно налаштованих керівників, які діяли за принципом негайного руйнування здобутків минулого заради примарного щасливого майбутнього. Уся дореволюційна вища школа з її академічністю видалась українському більшовицькому уряду регресивно патріархальним пережитком минулого. Тому у цей період були проведені кардинальні зміни в системі української вузівської освіти. Глибоке наукове дослідження цих проблем є одним з гарантів незворотності позитивних змін у суспільстві.

Ключові слова: джерельна база, статут, педагогічний інститут, регіональна вища школа, перехідний період.

У сучасних умовах формування української національної вищої школи та відновлення її традицій актуальною постає проблема науково-історичної ретроспективи з метою вивчення та аналізу діяльності української вищої школи періоду становлення вищів в умовах більшовицьких українізаційних процесів 20-х рр. ХХ ст.

Для визначеності й ефективності аналізу організацій-

них процесів формування регіональної вищої школи, в момент переходу від сталих дореволюційних законів та порядків, що панували у вишах, до модернових більшовицьких нововведень з елементами національних вкраплення, притаманних політиці коренізації, та їхніх впливів на соціально-політичні, духовні й етнокультурні процеси нації, слід аналізувати та оприлюднювати документальні джерела, які яскраво ілюструють здобутки та втрати української вищої школи на шляху її історичного становлення. Всебічне та глибоке розкриття цієї проблематики потребує залучення та введення до наукового обігу широкого кола документів регіонального характеру.

Обґрунтовували питання становлення та діяльності національної вищої школи у 20-ті роки ХХ ст. такі дослідники, як В.І. Белашов., М.П. Гурець, В.В. Заїка [1], Г.В. Касьянов [2], В.М. Шкварчук [3], І.Я. Щупак [4], Г.В. Самойленко, О.Г. Самойленко [5], А.А. Карпеко [6], проте публікація джерельної бази щодо функціонування регіональних вишів у зазначений період ними не здійснювалася.

Освітня система нашої держави протягом першого десятиліття панування радянської влади потерпала від реформаторських експериментів нових революційно налаштованих керівників. Уся дореволюційна вища школа з її академічністю видалася українському більшовицькому уряду регресивно патріархальним пережитком минулого. Тому у цей період були проведені кардинальні зміни в системі української вузівської освіти.

У 1919 р., реорганізуючи учительські інститути у педагогічні, влада намагалася створити армію напівосвічених, але ідеологічно загартованих представників освітнього фронту, які впроваджували б новий світогляд серед широкого загалу. Тому 10–15 травня 1919 р. колегія Чернігівського губернського відділу народної освіти під головуванням завідувача губернського відділу народної освіти т. Ідліса та завідувача підвідділу підготовки учителів т. Павловича за участю представників Чернігівського і Глухівського учительських інститутів К.П. Ягдовського, В.К. Федоренка, С.І. Воробйова, П.К. Федоренка, С.В. Савинського, І.П. Львова розглянула це питання і ухвалила рішення про зосередження підготовки вчителів для трудшкіл І і II ступенів у педагогічних інститутах. Викладання дисциплін мало відрізнятися від традиційного дореволюційного: «...желательно, чтобы постановка преподавания в педагогических вузах не повторяла ошибки старых высших учебных заведений, ставивших себе основной целью обогащение студентов теоретическими познаниями. Пединститут кроме развития интеллекта должен развивать в студенте дух критицизма и стремления к самостоятельности» [7, с. 14]. Колегія підкреслювала, що інститут мусив випускати не спеціалістів-учених, а спеціалістів-педагогів [8, с. 2]. 14 вересня 1919 р. проект реформи інститутів був поданий на розгляд і ухвалений Радою робітничої і селянської оборони України [9, с. 10].

Усі ці настанови були враховані в статутах педагогічних вишів. У документі, який уперше вводиться до наукового обігу, віддзеркалюються тогочасні бачення становлення радянської вищої школи.

Статут Глухівського Педагогічного Інституту 1920 р. [10, с. 57–61].

1. Загальні положення

1. Глухівський Педагогічний Інститут є вищим спеціалізованим навчальним закладом, спрямований на наукову та педагогічну підготовку шкільних працівників для 2-го ступеню Єдиної Трудової Школи;

2. Глухівський Педагогічний Інститут підпорядковується Народному Комісаріату Освіти по відділу вищої освіти;

3. Навчальний курс в Інституті триває 4 роки. Перші 3 роки вивчаються теоретичні і практичні спеціальні педагогічні та наукові дисципліни. 4-й рік передбачається переважно для педагогічної практики студентів Інституту.

2. Права Інституту

4. Інститут користується всіма правами і перевагами вищого навчального закладу.

5. Глухівський Педагогічний Інститут має свою печатку з написом державного герба: «Глухівський Педагогічний Інститут».

6. Інститут має право: а) друкувати і видавати свої праці; б) пересилати поштою кореспонденцію і посилки; в) присвоювати премії за наукові і педагогічні роботи; г) влаштовувати публічні лекції, екскурсії, педагогічні курси і з'їзди вчителів.

3. Навчальна частина

7. Загальний план та розподіл занять у Глухівському Педагогічному Інституті, способи перевірки теоретичних і практичних знань студентів встановлюються Радою Інституту.

8. Тривалість навчальних занять в аудиторіях, в лабораторії і семінаріях визначаються 4-ма годинами щоденно, окрім обов'язкових предметів і робіт у майстернях, полі та саду, які повинні тривати в середньому не більше 2-х годин у день.

9. Тривалість навчального року встановлюється у 40 тижнів, зимові канікули тривають 2 тижні, весняні 2 тижні і літні 8 тижнів.

Примітка: термін літніх канікул встановлюється Радою Інституту в залежності від місцевих умов.

10. Заняття в Інституті розподіляються на загальні для всіх слухачів та спеціальні відповідно відділень та циклів.

11. Окрім теоретичного викладання наукових дисциплін, в Інституті проводяться обов'язкові практичні заняття, до яких належать: а) лабораторні роботи, б) семінарські заняття, в) дослідження і пошуки наукового характеру, г) практичні вправи у викладанні, д) вивчення методики керівництва науковою, навчальною та популярною літературою за вибраною спеціальністю, е) заняття в навчальних майстернях, у саду, на городі і т. д.

12. В Інституті під керівництвом викладачів відповідної спеціальності влаштовуються конференції студентів для обговорення уроків, які проводились у зразковій школі, та для обговорення рефератів і звітів.

13. У Глухівському Педагогічному Інституті викладаються наступні наукові та педагогічні дисципліни:

А. Обов'язкові загальні предмети		
14. Психологія загальна у зв'язку з психологією дитячого віку	3 г.	
Психологія експериментальна	2 г.	
Логіка	2 г.	
Історія філософії	2 г.	
Етика	2 г.	
Вступ у біологію у зв'язку з викладенням еволюційної теорії	3 г.	
Вступ у біологію у зв'язку з викладенням еволюційної теорії	3 г.	
Історія культури	2 г.	
Історія розвитку педагогічних ідей	2 г.	
Теорія виховання та навчання у трудовій школі	2 г.	
Право і конституція Радянської Республіки	1 г.	
Шкільництво	2 г.	
Історія Соціалізму	1 г.	
Політична економія	2 г.	
Статті з філософії та математики	1 г.	
Педагогічний малюнок	2 г.	
Нова мова	6 г.	
Графічне мистецтво	3 г.	
Практика трудових процесів	16 г.	
Б. Словесно-історичне відділення Загальні предмети		
Загальне мовознавство	2 г.	
Історія російської мови (з семінарами)	4 г.	
Історія російської літератури з методологією	10 г.	
Методика російської мови	4 г.	
Історія всезагальної літератури	8 г.	
Українська мова	4 г.	
Історія української літератури	6 г.	
Методика і методологія історії (з пробним уроком)	2 г.	
Історія України	4 г.	
Педагогічний малюнок	2 г.	
Історія мистецтв	4 г.	
Історія української культури	???	
Спеціальні предмети (Літературно-художній цикл)		
Історія поезики	2 г.	
Всезагальна література (семінарії)	3 г.	
Російська література (семінарії)	3 г.	
Історія естетичних учень	2 г.	
Історія та психологія художньої творчості	2 г.	
Спеціальні предмети (Соціально-історичний цикл)		
Політична економія у контексті економічних теорій	3 г.	
Соціологія	2 г.	
Історія російської та загальної культури (семінарії)	4 г.	
Історія XIX та XX ст.	5 г.	
В. Фізико-математичне відділення Загальні предмети		
	Лекц.	Практ.
Повторюючий курс елементарної математики з доповнюючими статтями	4	4

Вступ до аналізу	2	
Аналітична геометрія	2	2
Диференційне обчислювання	2	2
Теорія ймовірностей	11	
Інтегральне обчислювання	3	3
Нарисна геометрія та креслення	1	1
Механіка	1	1
Експериментальна фізика	5	5
Астрономія	2	2

Спеціальні предмети (математико-фізичний цикл)				
	Лекц.	Практ.	Сем.	Всього
Вища алгебра	1	1		2
Теорія чисел	1	1		2
Методика математики з виготовленням наочних посібників	2	2	2	6
Нижча геодезія	1	1		2
Енциклопедія математики			2	2

Спеціальні предмети (фізико-математичний цикл)				
Фізика	5	5		10
Хімія	2	2		4
Фізична хімія	1	1		2
Теоретична механіка	2	2		4

Г. Природничо-географічне відділення Загальні предмети				
	Лекц.	Практ.	Всього	
Загальний курс фізики	4	4	8	
Загальний курс хімії	3	3	6	
Загальне землезнавство	4		4	
Мінералогія з кристалографією	2	4	6	
Геологія з палеонтологією	2	2	4	
Вступ до біології	5		5	
Методика природознавства	3	2	5	
Методика географії	2	1	3	
Виготовлення наочних посібників	3		3	

Спеціальні предмети науково-природничого циклу				
Хімія органічна	3		3	
Хімія аналітична	2	2	4	
Хімія фізична	1		1	
Хімія технічна	1	1	2	
Зоологія безхребетних	2	2	4	
Порівняльна анатомія хребетних і основи систематики хребетних	2	2	4	
Анатомія та фізіологія рослин	3	2	5	
Морфологія та систематика рослин	2	2	4	
Анатомія, гістологія та фізіологія тварин і людини	2	3	5	
Виготовлення посібників та устаткування шкільного музею	1	3	4	
Педагогічний малюнок і ліпнина		3	3	

Спеціальні предмети географічного циклу				
Описова астрономія	2		2	
Побудова карт	1		1	
Метеорологія	1	1	2	
Господарський та економічний побут народу	2	3	5	
Ґрунтознавство	2	1	3	
Фізична географія	2		2	

Антропология та етнографія	2	2	4
Додатковий курс геології	2	1	3
Виготовлення посібників з географії		2	2

Рекомендаційні необов'язкові загальноосвітні предмети:

- елементарна математика з точки зору вищої математики;
- вища математики;
- історія механіки;
- історія хімії і фізики;
- історія астрономії;
- загальне мовознавство;
- історія новітньої української та російської літератури;
- історія художньої творчості;
- загальний курс хімії;
- історія природознавства;
- історія мистецтв;
- вступ до естетики;
- вступ до філософії;
- соціологія.

Глухівський педагогічний інститут має:

бібліотеку, педагогічний музей, психологічний кабінет, хімічну лабораторію, фізичний кабінет і лабораторію, математичний кабінет, географічний кабінет, мінералогічно-геологічний кабінет, історичний кабінет, ботанічну лабораторію, зоологічну лабораторію, фізіологічну лабораторію, метеорологічну станцію, астрономічну вежу, учбові майстерні, дослідну школу для педагогічної практики студентів, дослідне поле і шкільний сад, інші навчально-допоміжні заклади, облаштовані відповідно до постанови Ради Інституту.

IV. Особовий склад

15. Для викладання навчальних дисциплін і керівництва практичними заняттями студентів в Інституті працюють викладачі та лаборанти, які добираються на підставі загальних положень для вищої школи.

16. Викладачами Інституту можуть бути особи, відомі своєю педагогічною діяльністю, а також науковими та педагогічними працями.

17. Лаборантами можуть бути особи, які володіють відповідними знаннями з тих предметів, за якими вони практикують в Інституті.

18. В Інституті працюють лікар і бібліотекар, які добираються Радою.

19. Особи викладацького складу для поповнення своїх науково-педагогічних знань отримують, зі збереженням утримання, відрядження як до Росії, так і за кордон. Відрядження надаються Радою Інституту на термін від півроку до одного року через кожні п'ять років служби в Інституті і не більше, ніж двом викладачам одночасно.

Студенти

20. До лав студентів Інституту, попередньо до остаточного створення єдиної трудової школи приймаються всі бажаючі особи без обмежень, незалежно від ос-

вітнього цензу, однак усі за колоквіумом, який ставить за мету визначити як рівень підготовки даної особи до прослуховування наукових курсів, так і її придатності до професійної роботи. Об'єм колоквіуму визначається Радою Інституту.

Примітка: Раді Інституту надається право, особам, що вступають до Інституту за умови закінчення повного курсу (або його частини) вищих навчальних закладів, зараховувати прослухані ними курси у цих навчальних закладах.

21. Студенти інституту користуються відтермінуванням навчання на момент відбування військової повинності, як і студенти інших вищих навчальних закладів.

22. Зі студентів Інституту не береться платня за навчання в Інституті.

23. Матеріально незабезпечені студенти отримують стипендію за штатом Інституту у розмірі прожиткового мінімуму, встановленого для даної місцевості Комісаріатом Праці. Кількість стипендій визначається Радою Інституту. Для розподілу стипендій між студентами створюються спеціальні комісії з викладачів і студентів, сформовані за паритетним принципом.

24. Студентам Інституту, що закінчили повний курс Інституту, видаються Радою Інституту відповідні посвідчення.

25. Рада Інституту може залишити на п'ятий рік студентів, педагогічну підготовку яких вважає недостатньою, а відповідно і залишати при Інституті і відряджати до навчально-педагогічних установ Росії та закордону найбільш обдарованих студентів для подальшої педагогічної та наукової підготовки.

26. Студенти Інституту, що отримували стипендію, по закінченні Інституту зобов'язані прослужити на посаді викладача Єдиної Трудової Школи по року за рік використання стипендії. Стипендіати, що не отримали учительського місця у термін до шести місяців після закінчення Інституту, від цього зобов'язання звільняються.

27. Стипендіати, які залишили Інститут до закінчення курсу, або ті, що не бажають присвятити себе педагогічній діяльності, зобов'язані повернути всю суму, що була витрачена на них під час перебування в Інституті.

28. Студенти Інституту, що отримували стипендію, але не відслужили зазначеного у п. 26 обов'язкового терміну, зобов'язані повернути частину стипендії відповідно терміну з дня залишення служби до завершення зазначеного терміну.

29. Від обов'язку повернути суму, надану у вигляді стипендії, звільняються, за постановою Ради Інституту, стипендіати, що залишили Інститут через хворобу, яка унеможливила набуття освіти, а також ті із стипендіатів, хто внаслідок хвороби втратив можливість жити своєю працею.

30. Студенти Інституту мають свій представницький орган самоуправління на основі законоположень і декретів про вищу школу.

VI. Управління Інституту

31. Управління Інституту належить Раді, до складу

якої входять: викладачі, лаборанти, лікар, бібліотекар, представник Педагогічної Ради дослідної при Інституті школи, представники студентів у кількості 1/4 частки загального числа викладачів Інституту та представник від Губернського відділу народної освіти.

Примітка: в засідання Ради можуть запрошуватися представники тих навчальних закладів, у яких поряд з дослідною при Інституті школою проводяться практичні заняття студентами.

32. Рада керує діяльністю всього Інституту і дослідною при ньому школою, затверджує накази, інструкції і готує постанови у справах, що стосуються всіх установ Інституту, вибирає президію, розглядає та затверджує річний звіт про наукову і практичну діяльність Інституту, вирішує питання, що виносяться на обговорення Ради Президією чи Радою старост та ін. установами Інституту, а також членами Ради, вирішує питання про придбання у користування будівель, приміщень і земельних ділянок і про прийняття Інститутом на себе інших зобов'язань, затверджує загальний кошторис доходів і витрат по Інституту, затверджує подання про встановлення чи зміну штатів і винагороджень за викладання і практичні заняття, про розміри стипендій студентам, подає клопотання про зміни та доповнення до Положення про Педагогічні Інститути, делегує від імені Інституту його членів на наукові з'їзди, конгреси і зібрання.

33. Рада Інституту обирає з числа осіб викладацького складу Інституту терміном на один рік Голову Педагогічної Ради, трьох Товаришів Голови Педагогічної Ради відповідно до трьох відділень Інституту, Секретаря Педагогічної Ради, які і складають Президію Ради у кількості п'яти осіб.

34. Президія є виконавчим органом Педагогічної Ради, що керує здійсненням всіх господарських та адміністративних справ Інституту.

35. Обов'язки по здійсненню адміністративно-господарських справ Інституту члени Президії розподіляють між собою за взаємною згодою.

36. Президія збирається за необхідністю. Для законності постанов Президії необхідна присутність не менше трьох членів. Всі справи Президія вирішує переважно більшістю.

37. Ведення господарських справ, на підставі інструкції, що прийнята Радою, покладається на Правління, до складу якого входять, окрім членів Президії, ще три члена, які обрані Радою зі свого складу терміном на один рік, причому двоє з цих членів повинні бути із середовища студентів та один з дослідної при Інституті школи.

38. Правління скликається Президією Ради Інституту за необхідністю, однак не менше одного разу на місяць.

39. Справи Правління вирішуються простою більшістю голосів. Для законності рішень Правління необхідна присутність не менше половини членів.

40. Президія по мірі необхідності, але не менше одного разу на місяць, окрім канікулярного часу, призначає збори Педагогічної Ради Інституту. Члени Ради запрошуються на засідання особливими повістками, не пізніше ніж за два дні до засідання, із зазначенням у повістці предмету занять.

Примітка: засідання Ради може бути призначено і за заявою окремих членів, однак не менше, ніж 10 осіб.

41. Справи Ради вирішуються простою більшістю голосів. У випадку рівності голосів питання знову розглядається в наступному засіданні Ради.

42. Засідання Ради вважається дійсним при наявності більше половини членів Ради.

43. Загальне керівництво діловодством Ради покладається на Секретаря Педагогічної Ради.

44. Для ведення письмової частини при Інституті знаходяться: діловод, його помічник і машиністки, які запрошуються Правлінням Інституту. Діловод веде протокол засідання Правління.

45. Окрім Педагогічної Ради Інституту, при кожному із трьох відділень Інституту, під головуванням Товариша Голови Педагогічної Ради, із викладачів, лаборантів даного відділення і представників від студентів створюються Ради відділень.

46. Ради відділень керують науковою і педагогічною діяльністю відділень і допоміжних при них закладів. Розглядають та затверджують піврічні звіти про діяльність відділень, надають на розгляд Педагогічної Ради свої пропозиції щодо покращення викладання і облаштування відділень науково-допоміжними посібниками, а також обговорюють всі справи, що стосуються відділень.

47. Для перевірки правильності ведення господарської частини Інституту Педагогічна Рада вибирає із свого складу, терміном на один рік, ревізійну комісію із п'яти осіб, до складу якої входять: два представника від викладацького складу, два від студентів і один представник Шкільної Ради дослідної при Інституті школи.

48. Ревізійна комісія вибирає із свого складу голову та секретаря і збирається в кінці кожного місяця. Ревізійній комісії надається право призначати, у випадку необхідності, позачергову ревізію.

VII. Кошти Інституту

49. Кошти Інституту складаються з: 1) суми, що відпускається за загальним кошторисом Народного Комісаріату Освіти та асигнувань за необхідністю за кошторисом надзвичайних витрат; 2) коштів, що отримуються від продажу видань Інституту; доходи господарських закладів, доход від продажу виробів учбово-допоміжних установ та ін.

50. Право на витрати грошових сум в межах кошторису надається Раді Інституту. Постійні кошториси доходів та витрат Інституту, а також штатний розпис складаються на цілий рік Радою і подаються до Народного Комісаріату Освіти.

51. Зазначені п. 2 параг. 49 кошти витрачаються додатково до кошторисних призначень: а) на допомогу студентам; б) на витрати руку видань Інституту; в) на придбання матеріалів для виготовлення виробів в учбово-допоміжних установах Інституту, на дрібні витрати по різним предметам.

VIII. Дослідні при Інституті школи

52. Дослідні при Інституті школи існують для педагогічної практики студентів Інституту. Викладачі дослідної школи обираються Радою Інституту спільно з Педагогічною Радою дослідної школи.

53. Голова Педагогічної Ради дослідної школи входить до складу Ради Інституту, а представник останнього є членом Педагогічної Ради дослідної школи.

54. Кошти дослідна школа отримує за загальним кошторисом Інституту на підставі штатів Єдиної Трудової Школи.

55. В іншому дослідна при Інституті школа функціонує на підставі положення про Єдину Трудову школу.

Голова Педагогічної Ради /підпис/

На початку 1920-х років вища школа переживала перехідний період, коли радянська влада реформувала всю сферу освіти в Україні, підганяючи її під свої ідеологічні трафарети. Вищезазначений документ є виявом цього перехідного періоду. У ньому поєднуються академізм дореволюційної вищої школи та новомодні більшовицькі постулати. Пізніше було розроблено власну українську концепцію та модель вищої освіти, яка, з одного боку, враховувала національну самобутність, а з іншого – підпорядковувалась ідеологічним доктринам тоталітарної держави. Щонайбільше від реформаторських експериментів потерпали регіональні виші, які не мали авторитетного захисту столичності і виявилися найпридатнішим матеріалом для відпрацювання сумнівних освітніх проєктів радянського керівництва.

ДЖЕРЕЛА

1. Белашов В.І., Гурець М.П., Заїка В.В. Глухівський державний педагогічний інститут (1874-1994 рр). Суми : ВВП «Мрія» ЛТД, 1994. 80 с.
2. Касьянов Г.В. Українська інтелігенція 1920–30 років: соціальний портрет та історична доля. К., 1991. 175 с.
3. Шкварчук В. На казарменному становищі (нариси з історії Чернігівщини довоєнних років). Чернігів, 2002. 226 с.
4. Шупак І.Я. Підготовка спеціалістів в середній технічній школі УРСР (20–30-ті роки): дис. канд. іст. наук: 07.00.01. Запоріжжя, 1995. 178 с.
5. Самойленко Г.В., Самойленко О.Г. Ніжинська вища школа: сторінки історії. Ніжин : НДУ ім. Гоголя; ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. 420 с.
6. Карпеко А.А. Из спогадів про Ніжинський інститут 20-х років. *Література та культура Полісся*. Ніжинська вища школа (1820–1990). Ніжин, 1990. Вип. 1. 240 с.
7. Державний архів Чернігівської області (далі ДАЧО), ф. Р-608, оп. 1, спр. 416, 116 арк.
8. ДАЧО, ф. Р-1555, оп. 1, спр. 11, 56 арк.
9. Півстоліття невтомної праці. Нарис історії Чернігівського державного педагогічного інституту. К., 1966. 242 с.
10. ДАЧО, ф. Р-593, оп. 1, спр. 43, 112 арк.

Moshyk I.V. Statute of the Hlukhiv Pedagogical Institute 1920
The article is devoted to the history of the formation of Soviet high-

er education in the early 20s of the twentieth century. The organizational processes of the regional higher school in the transition period from pre-revolutionary times to the beginning of the formation of educational doctrines of the new Bolshevik government in Ukraine are highlighted on the example of the constituent document of the Hlukhiv Pedagogical Institute. In order to objectively perceive the realities of that time and their influences on the socio-political, spiritual and ethnocultural formation of the nation, it is necessary to publish and analyze documents that form the source base, which illustrates the gains and losses of Ukrainian higher education.

The educational system of our state at the beginning of the first decade of Soviet rule suffered from the reform experiments of new revolutionary leaders, who acted on the principle of immediate destruction of the achievements of the past for the sake of a ghostly happy future. The entire pre-revolutionary higher school with its academicity seemed to the Ukrainian Bolshevik government a regressively patriarchal relic of the past. Therefore, during this period, radical changes were made in the system of Ukrainian higher education. An in-depth scientific study of these problems is one of the guarantees of the irreversibility of positive changes in society.

Key words: source base, charter, pedagogical institute, regional higher school, transition period.

REFERENCE

1. Bielashov, V.I., Hurets, M.P., Zaika, V.V. (1994). *Hlukhivskiy derzhavnyi pedahohichnyi instytut (1874-1994 rr)* [Hlukhiv State Pedagogical Institute (1874-1994)]. Sumy: VVP «Mriia» LTD. [in Ukrainian].
2. Kasianov, H.V. (1991). *Ukrainska intelihtentsiia 1920–30 rokiv: sotzialnyi portret ta istorychna dolia* [Ukrainian intelligentsia of 1920–30: social portrait and historical destiny]. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Shkvarchuk, V. (2002). *Na kazarmennomu stanovyschi (narysy z istorii Chernihivshchyny dovoiennykh rokiv)* [In the barracks position (essays on the history of Chernihiv region before the war)]. Chernihiv. [in Ukrainian].
4. Shchupak, I.Ia. (1995). *Pidhotovka spetsialistiv v serednii tekhnichnii shkoli URSR (20–30-ti roky)* [Training of specialists in the secondary technical school of the USSR (20–30s)]. (Candidate's thesis). Zaporizhzhia. [in Ukrainian].
5. Samoilenko, H.V., Samoilenko, O.H. (2005). *Nizhynska vyshcha shkola: storinky istorii* [Nizhyn Higher School: pages of history]. Nizhyn: NDU im. Hoholia; TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf». [in Ukrainian].
6. Karpeko, A.A. (1990). *Iz spohadiv pro Nizhynskiy instytut 20-kh rokiv* [From memories of the Nizhyn Institute in the 1920s]. *Literatura ta kultura Polissia*. Nizhynska vyshcha shkola (1820–1990). Issue 1. Nizhyn. [in Ukrainian].
7. Derzhavnyi arkhiv Chernihivskoi oblasti (dali DACHO), f. R-608, op. 1, spr. 416, 116 ark.
8. DACHO, f. R-1555, op. 1, spr. 11, 56 ark.
9. *Pivstolittia nevtomnoi pratsi. Narys istorii Chernihivskoho derzhavnogo pedahohichnogo instytutu* [Half a century of tireless work. Essay on the history of the Chernihiv State Pedagogical Institute]. Kyiv. (1966). [in Ukrainian].
10. DACHO, f. R-593, op. 1, spr. 43, 112 ark.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2021 р.
Рекомендована до друку 28.04.2021 р.

